

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри _____

Сментина Н.В.

“ ____ ” листопада 2019 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА (НА ПРИКЛАДІ
ТОВ «СЕРВІСАГРОЦЕНТР»)»**

Виконавець:
студентка ФЕУП

Войцеховська Вікторія Вадимівна _____

Науковий керівник:
к.е.н, доцент
Маркітан Олександр Сергійович _____

Одеса 2019

АНОТАЦІЯ

Войцеховська В.В. «Економічне обґрунтування диверсифікації діяльності фермерського господарства (на прикладі ТОВ «Сервісагроцентр»», кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня зі спеціальності: «076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою «Економіка, планування та управління бізнесом»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

У роботі розглядаються теоретичні аспекти сутності диверсифікації діяльності підприємств, та особливості її проведення на прикладі фермерських господарств на прикладі ТОВ «Сервісагроцентр».

Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства за останні 3 роки на основі якого виявлено проблеми та шляхи їх вирішення, одним із яких є проведення продуктової спеціалізації у бік освоєння виробництва продукції з більш глибоким ступенем переробки.

Проведено економічне обґрунтування запропонованого варіанту диверсифікації. З використанням програмного продукту «Project Expert» розраховано показники балансу кеш-фло, плану з прибутків, інтегральні показники ефективності проекту. Зроблено аналіз ризиків проекту диверсифікації.

Ключові слова: кон'юнктура ринку, прогноз, морський транспорт, морські порти, морські вантажні перевезення, тарифи, державне регулювання.

ANNOTATION

Wojciechiwska V.V. «Economic substantiation of diversification of activity of a farm (on the example of LLC« Servisagocentr »», qualification work for obtaining an educational degree in a specialty: «076 Entrepreneurship, trade and stock exchange activity» under the master's program «Economics, planning and business management»
Odessa National Economic University
Odessa, 2019

The Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the activity of the farm in order to increase its efficiency on the basis of diversification on the example of LLC "Servisagotsentr".

The theoretical aspects of the nature of the diversification of the enterprises' activities, as well as the peculiarities of its carrying out on the example of farms on the example of LLC "Servisagotsentr" are considered in the work.

The analysis of financial and economic activity of the enterprise for the last 3 years is carried out on the basis of which the problems and the ways of their solution are identified, one of which is the carrying out of product specialization towards the development of production of products with a deeper degree of processing.

The economic rationale for the proposed diversification option has been carried out. Using Project Expert software, cash flow balance, profit plan, and project integrated performance indicators were calculated. The risk analysis of the diversification project is made.

Keywords: market conditions, forecast, sea transport, seaports, sea freight, tariffs, state regulation

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Поняття та необхідність диверсифікації як способу розвитку підприємства.....	7
1.2. Види стратегій диверсифікації діяльності підприємства.....	16
1.3. Особливості диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.....	21
РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМКУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ТОВ «СЕРВІСАГРОЦЕНТР»	
2.1 Загальна характеристика підприємства та аналіз показників фінансово-господарської діяльності підприємства.....	31
2.2 Аналіз можливих варіантів диверсифікації ТОВ «СЕРВІСАГРОЦЕНТР».....	47
2.3 Сучасний стан та перспективи розвитку ринку борошна України..	53
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ПРОЕКТУ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.	
3.1 Показники інвестиційного та операційного планів проекту диверсифікації.....	63
3.2 Фінансові показники реалізації проекту диверсифікації.....	69
3.3 Оцінка ризиків проекту диверсифікації.....	78
ВИСНОВКИ.....	86
ДОДАТКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	98

ВСТУП

Актуальність теми. Для вітчизняної економіки диверсифікація є порівняно новим явищем, яке викликане необхідністю пристосування підприємницьких структур до швидких змін споживчого ринку та посиленням конкурентної боротьби. Ринкові трансформації, що відбуваються в Україні, також зумовлюють необхідність активного застосування цієї стратегії у діяльності вітчизняних підприємств.

Важливість диверсифікації на сьогоднішній час викликана тим, що існують підприємства, які мають у своєму розпорядженні достатні обсяги капіталу, що отримуються в основних сферах бізнесу, а оскільки можливості подальшої експансії в них дуже обмежені, диверсифікація представляється найбільш придатним шляхом для інвестиції капіталів і зменшення ступеня ризику. Водночас занадто широкомасштабна диверсифікація може призводити до неефективного використання ресурсів підприємств.

Непродумана диверсифікація у ті галузі, де підприємство не має істотного впливу, також може призвести до втрати його ринкових позицій та погіршення економічних показників діяльності. Ефективність здійснення диверсифікації безпосередньо залежить від своєчасної орієнтації на види товарів, робіт, послуг, які мають попит і є конкурентоздатними. Оцінка результатів діяльності підприємства пов'язана з розробкою методики отримання, аналізу та надання інформації, яка стосується освоєння нових технологій, видів продукції, діяльності ринків та інших видів і напрямків діяльності, а також виявлення закономірностей визначення стану досягнення мети проведення диверсифікації.

Перспективи та проблеми, пов'язані із своєчасною оцінкою результатів диверсифікації складових бізнесу підприємств — актуальні і потребують глибших досліджень. Диверсифікація підприємств в сільському господарстві — це не тільки розширення їхньої номенклатури та асортименту, але й освоєння нових видів супутньої діяльності, зокрема у сфері виробництва

продукції з більш високим ступеням переробки з метою підвищення доданої вартості.

Теоретичним та практичним аспектам розвитку підприємств на основі диверсифікації присвячено наукові праці відомих вітчизняних та закордонних вчених таких як: Андрійчук В., Балан В., Богуславський Є., Борисова В., Кваша С., Корінько М., Мармуль Л., Наливайко А. та інші. В той же час існує багато відкритих питань особливо в питаннях обґрунтування диверсифікації та специфіки її проведення в сільському господарстві.

Мета дипломної роботи полягає у розробці рекомендацій щодо проведення обґрунтування доцільності вибору напрямку диверсифікації та методів її практичного здійснення.

Завданнями дипломної роботи є:

- визначити поняття та необхідність проведення диверсифікації;
- розглянути види стратегій диверсифікації;
- з'ясувати особливості проведення диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств;
- здійснити аналіз показників фінансово-господарської діяльності ТОВ «Сервісагроцентр»;
- зробити аналіз варіантів проведення диверсифікації діяльності підприємства;
- визначити сучасний стан та перспективи розвитку ринку борошна України;
- розрахувати показники інвестиційного та операційного планів проекту диверсифікації;
- визначити фінансові показники реалізації проекту диверсифікації;
- оцінити ступень ризиків під час реалізації проектів диверсифікації.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження обрано діяльність фермерського господарства в напрямку підвищення його ефективності на основі диверсифікації на прикладі ТОВ «Сервісагроцентр».

Предметом дослідження є теоретичні та методико-прикладні положення з обґрунтування та оцінювання методів обґрунтування та практичної реалізації проектів диверсифікації.

Методи дослідження. Як методи дослідження нами обрано наступні. Діалектичний – для вивчення стану об’єктів в процесі їх життєдіяльності на досліджуваному підприємстві. Аналіз – для деталізації та розділення об’єкта дослідження на окремі важливі складові елементи. Синтез – для узагальнення розрізнених аспектів методики обліку засобів. Порівняння – для зіставлення даних галузі у динаміці. Табличний (графічний) – для наочного відображення результатів дослідження.

Інформаційна база дослідження. У якості інформаційної бази дослідження послужили наукові публікації і монографії вітчизняних вчених щодо обґрунтування та практичної реалізації проектів диверсифікації; дані статистичної та фінансової звітності ТОВ «Сервісагроцентр», нормативно-законодавчі документи з предмета дослідження тощо.

За результатами проведеного дослідження в науковому збірнику студентських робіт ФЕУВ було опубліковано статтю на тему: «Кон’юнктурні передумови розвитку рівня борошна».

ВИСНОВКИ

Розглянувши теоретичні питання проведення диверсифікації та практику реалізації даних проектів на прикладі ТОВ «САЦ», в роботі зроблено наступні висновки:

1. Під терміном «диверсифікація» прийнято розуміти процес розвитку діяльності підприємства, пов'язаний із збільшенням діапазону видів діяльності, проникненням в нові сфери, освоєнням нових виробництв, розширенням асортименту товару тощо. Відповідно, диверсифікація існує у двох формах: організація випуску нових видів продукції в межах «власної» галузі та вихід за межі основного бізнесу, тобто проникнення в нові галузі та сфери господарства.

У більшості випадків головною метою диверсифікації виступає така передумова: не порушуючи спеціалізації підприємства і забезпечуючи йому ефективне функціонування в поточному періоді, сприяти мінімізації ризику його існування в майбутньому.

2. Впровадження диверсифікації в агропромисловому секторі дає змогу підвищити конкурентоспроможність окремих підприємств, а також збільшити збут продукції завдяки повнішому задоволенню потреб споживачів. Диверсифікація в аграрному виробництві є об'єктивним процесом, який зумовлений дією багатьох факторів конкурентного середовища. Вона має позитивний характер, оскільки спонукання до інтеграції з вітчизняними переробними підприємствами підвищує рівень їх завантаженості та конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринку і сприяє забезпеченню економічної та продовольчої безпеки держави.

3. ТОВ «Сервісагроцентр» (далі ТОВ «САЦ») було засновано у 2008 році. Воно сформувалося шляхом об'єднання трьох приватних фермерських господарств. Підприємство розташовано за адресою: Львівська обл., м. Броди, вул. Тарнавського, 1. Основна спеціалізація – вирощування

зернових та технічних культур. Списочка чисельність персоналу, 40% з якого задіяне не повний рік. Середньорічна чисельність персоналу у 2018 році склала 28 одиниць.

Суми чистого прибутку мають позитивну динаміку росту у 2018 році у порівнянні до 2016 року. За цей період він збільшився в 4,6 разів, але його величина недостатня для забезпечення сталого розвитку підприємства. Попередньо можна зробити висновок, що підприємство веде виробничу діяльність та фінансово залежить від зовнішніх джерел фінансування.

4. Зроблено висновок, що значення показника абсолютної ліквідності не входить в інтервал рекомендованих значень протягом всього періоду. Значення цього показника напряду залежить від суми грошових коштів, тому маємо відсутність ліквідності підприємства. Значення коефіцієнта уточненої ліквідності також не увійшло в рекомендований діапазон на протязі всього досліджуваного періоду. Загалом значення уточненого показника ліквідності відображує долю вартості та частки дебіторської заборгованості підприємства, та навіть її сум не вистачає на покриття короткострокових зобов'язань.
5. Аналіз фінансових показників діяльності та можливих напрямків диверсифікації привів до висновку, що найбільш перспективним з них є продуктова диверсифікація з більш глибоким рівнем переробки продукції, тобто освоєння виробництва борошна.
6. Для того, щоб забезпечити реалізацію ідеї продуктової диверсифікації пропонується переробляти на борошно частину продовольчої пшениці, що вирощується в ТОВ «САЦ» (приблизно 60%), а також у сусідських дрібних фермерських господарствах у розмірі приблизно 1700 – 1800 т. Враховуючі рівень використання потужностей на рівні 80% (рекомендований рівень в паспорті обладнання), потужність млинового комплексу потрібна бути на рівні 2200 т. Для монтажу обладнання можна виділити один із складів, який буде вільний в наслідок зменшення потреби в зберіганні пшениці.

7. Згідно виробничого плану загальний обсяг продажу комплексу з виробництва борошна складе близько 11,9 млн. грн. і цей напрямок займе найбільшу питому вагу в виробництві продукції підприємства.
8. Для того, щоб забезпечити проект фінансовими ресурсами, необхідно залучати кредит загальним обсягом 1460 тис. грн.. Під реальні потреби це можна зробити чотирма траншами. З урахуванням існуючих пільг для сільськогосподарських виробників, реальна процентна ставка може скласти 18% річних. Але враховуючі сьогоденні реалії, ми передбачили більш високу ставку – 22%.
9. Згідно розрахунку інтегральних показників ефективності проекту, чистий приведений дохід позитивний (7333 тис. грн.), що свідчить про те, що незалежний інвестиційний проект дозволяє збільшити капітал підприємства і його ринкову вартість. Рекомендується термін окупності визначати з урахуванням дисконтування. В нашому прикладі він складає 13 місяців, величина індексу рентабельності інвестицій на рівні 6,05 свідчить привабливість проекту для інвесторів. Значення ВСД – 248,3% набагато перевищує ставку дисконтування, що свідчить про високу надійність та прийнятний рівень ризику проекту. Таким чином, провівши аналіз інтегральних показників ефективності виробництва нового продукту, можливо зробити висновок щодо доцільності його впровадження. Усі чотири основних показника ефективності інвестицій є позитивними, що розкриває горизонти перспективного розвитку підприємства за рахунок освоєння виробництва борошна.

Аналіз ризиків проекту на основі розрахунку параметрів беззбитковості дозволяє зробити висновок про наявність значної зони безпеки по продуктах, що плануються випускатися в результаті реалізації проекту, яка в середньому досягає 150 %. Ця величина є значною запорукою для попередження можливих ризиків.

ДОДАТКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз ринку борошномельної продукції. URL: <http://www.marketing.vc/>
2. Андреева Л. О., Лисак О. І. Методичні аспекти стратегічного розвитку підприємств. *Бізнес Інформ*. 2016. № 6. С. 227-231.
3. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: вимір масштабів та оцінка переваг і загроз здійснення. *Економіка АПК*. 2016. № 2. С. 8-16.
4. Балан В., Тимченко І. Формування стратегії розвитку підприємства на основі динамічного SPACE-аналізу. *Схід*. 2016. № 4. С. 5-16.
5. Балджи М.Д. Тенденції розвитку підприємництва в Україні та Одеській області. *Економічні інновації: зб. наук. праць*. Вип. 59. 2015. С. 52-59.
6. Богацька Н. М., Румянцев С. М. Диверсифікація діяльності підприємства. URL : http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/56841.Doc.htm.
7. Богуславський Є. І. Алгоритм підготовки проведення диверсифікації на підприємстві. *Науковий журнал «Економіка розвитку»*. 2012. № 4 (64). С. 59–63.
8. Бойко В. І. Ринок зерна України. *Економіка АПК*. 2009. № 1. С. 103-105.
9. Бутенко Н.В. Диверсифікація виробництва: цілі та стратегії реалізації. *Економіка АПК*. 2003. № 7. С. 109-114.
10. Гаріфуллін А.Р., Макаров А.В. Диверсифікація як інструмент розвитку сільського господарства. *Вісник аграрної науки*. 2003. № 5. С. 49.
11. Головінов М.І. Стратегія розвитку підприємства: сутність і ознаки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.19. С. 224-228
12. Горбаченко С.А. Управлінські інновації, як важіль забезпечення стратегічного розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2018. № 1 (253). С. 59-71.

- 13.Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
- 14.Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 2. С. 36-42.
- 15.Диверсифікація сільськогосподарського виробництва фермерських господарств: моногр. / В.А. Борисова та ін. Суми : Довкілля, 2012. 202 с.
- 16.Дмитрук Б. Л. Про реформування інфраструктури ринку зерна. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 60-62.
- 17.Доброва Н. В. Проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: матер. четвертої міжнарод. конф.* 2015 р. Одеса: Атлант, 2015. С.29-30.
- 18.Зав'ялова О. Ю., Сокирник І. В. Впровадження стратегічних змін на різних стадіях життєвого циклу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2006. №4,Т.1. С. 123-131.
- 19.Журавльова Ю. Ю. Сутність платоспроможності підприємств. *Фінанси підприємства*. 2017. № 1. С. 116-120.
- 20.Завертаний Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку хлібопекарської галузі України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2015. Т. 14. Вип. 2. С. 194-203.
- 21.Иваськив В. Зерновой рынок Украины не готов к изобилию. *Власть и политика*. 2011. 21-27 сент. С. 3-5.
- 22.Кабаш Н. Хлеб ушел в тень. URL : <http://markets.eizvestia.com/full/hleb-ushel-v-ten>
- 23.Карпенко Ю. В., Кузнецова І. О. Організаційно-економічна модернізації галузі хлібопродуктів як основа продовольчої безпеки

- держави. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2014. № 15 (4). С.132-138
- 24.Карпов В. А., Горбаченко С. А., Аналіз підприємницьких проектів: навчальний посібник О: ОНЕУ ротапринт, 2013. 241с.
- 25.Кваша С.М., Витвицька О.Д, Наконечна К.В. Механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва. Монографія. Київ.: Видавничий центр НВДЦ «Аграрна економіка», 2009. 224 с.
- 26.Корінько М.Д. Диверсифікація в історії економічної думки. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. №1(19). С.2-5
- 27.Кузнецова І. О. Моніторинг як складова інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень. Зб. наук. праць Одеського національного економічного університету*. 2013. № 3 (50). С.161-169.
- 28.Кузнецова І. О., Кюне О. О. Стратегічне управління хлібоприймальними підприємствами як основа продовольчої безпеки країни : монографія. Одеса : Магістр, 2016. 146 с.
- 29.Курило Л. І. Ефективність зернового поля. *Економіка АПК*. 2008. № 9 (47). С. 48-51.
- 30.Лахтіонова Л. А. Аналіз платоспроможності та ліквідності об'єктів підприємницької діяльності: монографія. К.: КНЕУ, 2010. 657с.
- 31.Лупенко Ю. О., Кропивко М. Ф. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності. *Економіка АПК*. 2013. № 7. С.5-21
- 32.Малік М.Й. Актуальні питання диверсифікації виробництва в аграрній сфері. *Ефективна економіка*. 2012. № 12. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1689>.
- 33.Мармуль Л. О. Механізм формування диверсифікаційної політики підприємства в умовах трансформаційної економіки. К.: ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2016. 195с.

- 34.Мельник Н.Б. Цілі диверсифікації виробництва в сільському господарстві на пореформеному етапі його розвитку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. №4 (2).С. 32-34.
- 35.Меркулов М. М. Побудова стратегії розвитку підприємства на основі сформованої системи збалансованих показників. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2015. Т. 2, вип. 1. С. 47-54.
- 36.Мессель-Веселяк В.Я. Форми господарювання в сільському господарстві України: результати, проблеми вирішення. *Економіка АПК*. 2012. № 1. С. 13-23.
- 37.Мірошніченко І.В. Напрями активізації і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі України. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. N 3. С. 76-84.
- 38.Микитюк П. П. Аналіз впливу інвестицій та інновацій на ефективність господарської діяльності підприємства: Моногр. Т.: Екон. думка, 2016. 295 с.
- 39.Мостенська Т. Л., Кундєєва Г. О. Харчування як складова продовольчої безпеки. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2016. Т. 22, № 3. С. 113-122.
- 40.Навольська Н.В. Дослідження ринку хліба і хлібобулочних виробів в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/93.pdf>.
- 41.Наконечна К.В. Аналіз впливу факторів зростання аграрного виробництва на його організацію. *Біоресурси і природокористування*. Том 6, №5-6, 2014. С. 146-150.
- 42.Наливайко А. Теорія стратегій підприємства. Сучасний стан та перспективи розвитку: Моногр. К. : КНЕУ, 2011. 227 с.
- 43.Оліфіренко А. І., Наконечна К. В. Експорт зернових: аналіз результатів 2017/2018 маркетингового року та перспективи у 2018/2019. *Конкурентоспроможність аграрного сектору в умовах функціонування зони вільної торгівлі з ЄС: збірник тез 4-ї секції 72-ї науково-*

- практичної студентської конференції «Концептуальні засади збалансованого розвитку аграрного сектору економіки України». К.: НУБіП України, 2018. 229 с.
- 44.Отенко В. І. Формування концепції стратегічного вибору підприємства *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2010. № 691. С. 374 – 381.
 - 45.Парій І. В. Стратегічне управління організацією в умовах швидких змін середовища. *Проблеми економіки та управління : зб. наук. праць НУ «Львівська політехніка»*. 2018. С. 244-250.
 - 46.Податковий кодекс України від 6 липня 2012 року N 5180-VI URL: <http://www.rada.gov.ua/>
 - 47.Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. С.М. Ілляшенка. Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. 582 с.
 - 48.Рыбчинский Р. Куда движется украинский рынок муки и круп. *Эксклюзивные технологии*. № 6. 2019. С. 28-31.
 - 49.Саблук П. Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка України*. 2008. N 12. С. 4-18.
 - 50.Сичевський М.П., Васильченко О.М., Коваленко О.В. Хлібопекарська галузь України: тенденції та проблеми її розвитку. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 14.
 - 51.Скопенко Н. С. Инновационное развитие хлебопекарной отрасли Украины: основные направления, проблемы, риски. *Вестн. нац. ун-та «Львовская политехника»*. 2010. № 684. С. 66-71.
 - 52.Слободян В.Л. Формування тенденцій розвитку інвестиційного середовища в сільському господарстві України. *Наук. вісн. Нац. аграр. ун-ту*. 2011. Вип. 44. С. 129-131.
 - 53.Хоменко О. І. Види стратегій та інструментарій формування стратегії розвитку підприємства. *Управління розвитком*. 2015. №3. С. 131-137.

- 54.Цогла О. О. Переваги та недоліки стратегії диверсифікації діяльності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 5. С. 148-152.
- 55.Чланчук В. С., Колесов О. С. Формування ринку зерна та продуктів його переробки. *Економіка АПК*. 2010. № 10. С. 74-77.
- 56.Чеботарьов В. А. Інноваційна трансформація структури АПК як сутнісна ознака аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини. *Економіка АПК*. 2014. № 8. С. 31-37.
- 57.Шабалтун М.І., Леманова П.В. Значимість стратегії диверсифікації в умовах конкуренції. *Міжнародний студентський науковий вісник*. 2016. Вип. № 4 ч.4. С. 459-462.
- 58.Шарко О.О. Види та напрями диверсифікації діяльності підприємств. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2008. № 10(128). С. 185-190.
- 59.Шепета М. Диверсификация : PRO et CONTRA. *Антикризисный менеджмент*. 2013. № 9. С.7-11.
- 60.Шинкаренко О.М. Оцінка ризиків інвестиційних проектів. *Проблеми науки*. 2016. N 9. С. 7-12.
- 61.Шлапак В. О. Аспекти інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2004. № 6. С. 65.
- 62.Шпикуляк О. Г., Тивончук С. О., Тивончук С. В. Трансфер технологій в агропромисловому виробництві України. *Економіка АПК*. 2012. № 10. С. 105–110.
- 63.Юзефович А. Е. Продовольчі ресурси і соціальний прогрес. *Продовольчі ресурси. Серія: економічні науки*. 2014. № 3. С. 27-32.